

Sebastian Stępień

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

PERSPEKTYWY ROZWOJU RYNKU ŻYWCA WIEPRZOWEGO W SKALI ŚWIATOWEJ

THE PERSPECTIVES OF PORK MARKET DEVELOPMENT IN A GLOBAL SCALE

Słowa kluczowe: żywiec wieprzowy, produkcja, handel zagraniczny, determinanty

Key words: swine, production, international trade, determinants

Synopsis. Sytuacja na światowym rynku żywca wieprzowego w ostatnich dwóch latach determinowana była kryzysem gospodarczym, który spowodował spadek globalnego popytu na żywność i załamanie handlu zagranicznego. Spadek produkcji potęgowany był rosnącymi cenami pasz i pogorszeniem opłacalności chowu. Począwszy od 2010 roku można spodziewać się powrotu na ścieżkę wzrostu podaży. Czynnikiem, które określać będą tempo i kierunek zmian, będą ceny mięsa w relacji do cen pasz, wzrost liczby ludności i dynamika spożycia w krajach rozwijających się, polityka poszczególnych państw dotycząca rozwoju sektora mięsnego oraz coraz wyższe wymogi weterynaryjne i jakościowe.

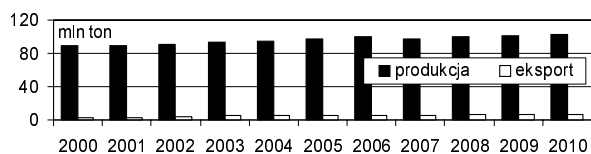
Wstęp

Obserwacja światowego rynku trzody chlewnej w ostatnich kilkunastu latach pozwala dostrzec pewne tendencje, które związane są ze wzrostem popytu na wieprzowinę, szczególnie w rozwijających się krajach azjatyckich, który stymulować może wzrost podaży. Z drugiej strony, narasta konkurencja w handlu międzynarodowym, głównie ze strony państw Ameryki Południowej, które posiadają przewagę cenową w eksporcie. Sytuacja europejskich producentów żywca wieprzowego staje się coraz trudniejsza, tym bardziej, że unijne przepisy nakładają na rolników obowiązek spełniania restrykcyjnych wymogów, co podnosi koszty produkcji. Problemem jest ponadto, utrzymanie opłacalności chowu, która w ostatnich latach systematycznie spadała na skutek obniżki cen skupu żywca i podwyżki cen pasz oraz pozostałych środków produkcji. Z tego punktu widzenia, istotna jest odpowiedź na pytanie o przyszły kształt sektora oraz o „wygranych” i „przeznaczonych” w rywalizacji o światowe rynki zbytu.

Celem artykułu jest zaprezentowanie bieżącej sytuacji w sektorze mięsa wieprzowego w skali globalnej, ze szczególnym uwzględnieniem krajów mających największy udział w produkcji, spożyciu lub handlu zagranicznym, a także wskazanie na możliwe kierunki rozwoju rynku wieprzowiny w perspektywie najbliższej dekady. Praca ma charakter dedukcyjny i opiera się na dostępnej literaturze tematu oraz danych statystycznych. Prognozy rynku oparte są na szacunkach OECD oraz Departamentu Rolnictwa Stanów Zjednoczonych (USDA).

Sytuacja na światowym rynku mięsa wieprzowego

Sektor trzody chlewnej jest jednym z głównym sektorów rolnych na świecie. W skali globalnej wytwarza się ponad 100 mln ton mięsa wieprzowego rocznie. Światowym liderem w produkcji trzody chlewnej są Chiny, których udział w łącznej produkcji stanowi niemal 50% (tab. 1). W roku 2009 produkcja w tym regionie osiągnęła wartość 48,5 mln t, tj. o 10 mln t więcej niż przed 10 laty, a w kolejnych latach prognozuje się dalszy przyrost podaży do poziomu 55 mln t. Determinantą wzrostu podaży wieprzowiny na rynku chińskim, było zwiększenie się populacji mieszkańców oraz podniesienie poziomu ich zamożności [Buhl 2008]. Z pozostałych krajów znaczny udział w światowej produkcji ma UE-27, która wytwarza ponad 20 mln t surowca oraz Stany Zjednoczone, z wielkością 10 mln t. Te trzy regiony stanowią łącznie 80% globalnej podaży mięsa wieprzowego. Warto zauważyć, że produkcja żywca wieprzowego w ostatnich latach dynamicznie się zwiększała. Tylko w okresie 1995-2009 nastąpił wzrost podaży rzędu 24% [Agricultural outlook... 2010].

Rysunek 1. Produkcja i eksport mięsa wieprzowego [mln ton] w skali światowej w latach 2000-2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie o Agricultural outlook... 2010.

Tabela 1. Struktura geograficzna produkcji, eksportu oraz importu mięsa wieprzowego w 2009 roku

Struktura produkcji		Struktura eksportu		Struktura importu	
Produkcja	[%]	Eksport	[%]	Import	[%]
Chiny	48,4	USA	34,5	Japonia	22,7
UE-27	21,9	UE-27	22,9	Rosja	14,1
USA	10,4	Kanada	20,7	Meksyk	11,3
Brazylia	3,1	Brazylia	11,8	Korea Płd.	7,0
Rosja	2,2	Chiny	4,2	USA	7,0
Wietnam	1,8	Chile	2,6	Hong Kong	6,5
Kanada	1,8	Meksyk	1,6	Ukraina	4,5
Pozostałe	10,3	Pozostałe	1,7	Pozostałe	26,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Livestock and... 2009.

1/5 światowej sprzedaży. Znaczna część surowca przepływa ponadto do Rosji (niecałe 15%) i Meksyku (ponad 10%). O ile jednak w drugim przypadku można oczekiwać tendencji do wzrostu wskaźnika importu, o tyle w stosunku do Rosji będzie on prawdopodobnie spadał, w wyniku wzrostu samozaopatrzenia.

W Unii Europejskiej, po dynamicznym wzroście (o 35%) produkcji trzody chlewnej w latach 1990-2000 [Rieu, Fernej 2001], podaż tego gatunku zwierząt ustabilizowała się na poziomie ok. 260 mln szt. rocznie, oscylując w kolejnych latach wokół tej liczby pod wpływem cyklu świńskiego. W 2007 roku produkcja przekroczyła 265 mln szt., po czym w dwóch kolejnych latach spadła o ok. 5% – do poziomu 255 mln szt., co dało łączną podaż mięsa wieprzowego 22 mln t¹. Spadek zainteresowania chowem zwierząt wynikał z pogorszenia się relacji cen skupu zwierząt do cen pasz. Tylko w okresie od stycznia 2007 do lipca 2008 r. koszty paszowe wzrosły o ponad połowę. Stopniowej odbudowy stada można spodziewać się w 2010 roku, jako skutek wzrostu cen żywca (wywołanego spadkiem podaży surowca) i jednoczesnego spadku cen pasz, co poprawi opłacalność chowu. Pierwsze pozytywne oznaki zanotowano na początku tego okresu w Danii i Wielkiej Brytanii [Flach 2010].

Podobnie wyglądała sytuacja w eksporcie unijnego mięsa wieprzowego. Rekordową sprzedaż – 1,7 mln t, osiągnięto w 2008 roku, głównie dzięki zastosowaniu przez Komisję Europejską refundacji wywozowych i rosnącemu popytowi na świecie, a szczególnie ze strony krajów Europy Wschodniej (Rosja, Ukraina, Białoruś) i Azji (Chiny, Hong Kong). W 2009 roku nastąpiło załamanie sprzedaży w wyniku recesji gospodarczej i ograniczenia dopłat. Eksport do Rosji był ponadto limitowany restrykcjami weterynaryjnymi. Począwszy od 2010 roku sprzedaż wieprzowiny na rynki zagraniczne powinna ponownie wzrosnąć, a największy udział we wzroście będą miały następujące kraje: Niemcy, Dania, Francja, Hiszpania i Holandia.

Pierwsze miejsce w eksporcie mięsa wieprzowego w Unii Europejskiej od lat zajmuje Dania, która w 2008 r. wyeksportowała ponad 1,5 mln t surowca, z tego ponad milion ton trafiło do państw UE-27 (przede wszystkim do Niemiec, Wielkiej Brytanii, Polski i Włoch). Spośród krajów trzecich największymi odbiorcami były: Japonia, Rosja i Chiny. Dynamiczny wzrost sprzedaży zagranicznej

W tym samym tempie przyrosło spożycie mięsa wieprzowego ogółem, a w przeliczeniu na osobę popyt wzrósł o 11,5% (z poziomu 10,4 do 11,6 kg/osobę rocznie). Jednocześnie nadal występuje ogromna dysproporcja w konsumpcji w przekroju geograficznym. Najniższe spożycie, sięgające ok. 2 kg/os., występuje w krajach afrykańskich, najwyższe jest natomiast w Europie (np. w Niemczech sięga ok. 60 kg/os.).

Handel zagraniczny mięsem wieprzowym stanowi niecałe 6% produkcji, a od połowy lat dziewięćdziesiątych zwiększył się o ok. 3%. Największym eksporterem w skali światowej są Stany Zjednoczone, które sprzedają rocznie ponad 1/3 całkowitej wielkości eksportu. Duży udział w rynku mają również kraje unijne i Kanada, ale najdynamiczniej rozwijający się handel występuje w Brazylii, która konkuruje tańszym surowcem z państwami rozwiniętymi. Najwyższy import notuje się w Japonii, która przejmuje ponad

¹ Prawie połowa redukcji pogłowia trzody chlewnej w UE wynikała ze spadku liczby zwierząt w Hiszpanii i Polsce (w drugim przypadku nawet o 40%). Wysokie spadki pogłowia wystąpiły ponadto w innych państwach unijnych, przede wszystkim w grupie nowych członków UE: na Litwie (23,6%), Słowacji (ok. 10%), Węgrzech i w Czechach (ok. 7%).

notują Niemcy, które z kraju, którego współczynnik samowystarczalności jeszcze w latach pięćdziesiątych był na poziomie 80%, stały się obecnie eksporterem netto wieprzowiny.

Prognoza zmian na rynku mięsa wieprzowego

Światowa recesja ekonomiczna spowodowała zakłócenia w sektorze agrobiznesu, doprowadzając do spadku popytu globalnego oraz międzynarodowego handlu artykułami rolnymi (o ok. 20%) w krótkim okresie, przy czym impuls bardziej dotyczył surowców roślinnych niż mięsnych. W roku 2010 powinno nastąpić odbicie od dna kryzysu gospodarczego w większości państw, co przyczyni się do wzrostu spożycia żywności, w tym mięsa w kolejnych latach. Szacuje się, że w najbliższej dekadzie wzrost globalnego PKB osiągnie średnią roczną wartość rzędu 3,3% [Agricultural projections... 2010]. Wynik ten ma być osiągnięty przede wszystkim dzięki wysokiej stopie wzrostu w Chinach (8%) i Indiach (7,5%) oraz innych państwach rozwijających się. Ma to o tyle istotne znaczenie, że konsumpcja żywności w tych gospodarkach jest wyraźnie skorelowana z dochodem narodowym, a przy tym, w miarę wzrostu zamożności, następuje zmiana struktury spożycia w kierunku produktów mięsnych. Mówiąc inaczej, elastyczność dochodowa popytu na mięso jest w tym przypadku wyższa, aniżeli w krajach wysokorozwiniętych. Czynnikiem kreującym wzrost popytu na wieprzowinę będzie również dalszy rozwój liczby ludności na świecie, chociaż dynamika będzie słabsza niż w ostatnich kilkunastu latach². Szczególnie istotny z punktu widzenia spożycia mięsa wieprzowego będzie przyrost populacji w Chinach, ponieważ udział tego regionu w ogólnym spożyciu wynosi prawie 50%. Na drugim miejscu plasuje się UE-27, z 25% udziałem, a trzecie miejsce zajmują Stany Zjednoczone z ok. 10% udziałem [Peters, Shane, Torgerson 2009].

Stymulantami wzrostu produkcji żywca wieprzowego w najbliższych latach mogą być ponadto [Livestock and Poultry... 2009]:

- działania rządu chińskiego wspierające krajowy chów zwierząt przez subsydia dla gospodarstw oraz udoskonalona kontrola chorób zwierzęcych,
- wyższy popyt na wieprzowinę z Brazylii, jako efekt konkurencyjnych cen tego gatunku mięsa w stosunku do wołowiny,
- wzrost podaży żywca wieprzowego w Rosji, dzięki rządowemu wsparciu inwestycji w sektorze i poprawie efektywności chowu na skutek postępu genetycznego.

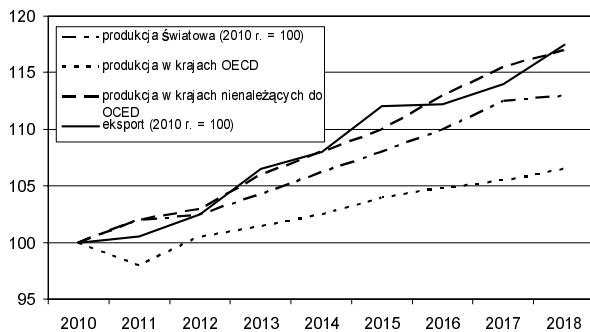
Z drugiej strony, przeszkodą w odbudowie stada po okresie załamania w latach 2008-2009, będą wysokie koszty chowu, w tym przede wszystkim koszty paszowe. Przyczyną rosnących cen zbóż jest coraz szersze ich wykorzystanie w produkcji biopaliw³, sektora wspieranego ze środków publicznych [Meyer 2008]. Wymusi to na producentach albo podwyżkę cen trzody chlewnej, co w pewnym stopniu ograniczy wzrost popytu, albo działania zmierzające do obniżki kosztów przez szukanie bardziej efektywnych systemów chowu. W tym drugim przypadku może okazać się to niemożliwe z uwagi na fakt, iż w krajach o zaawansowanej technologii chowu osiągnięto już pewien minimalny próg kosztów, który trudno przekroczyć, tym bardziej, że producenci w coraz większym stopniu obciążeni są wymogami, dotyczącymi np. dobrostanu zwierząt, jakości środowiska naturalnego, sposobów żywienia i stosowania leków.

W związku z powyższym, większej podaży można oczekiwać przede wszystkim w grupie krajów rozwijających się, w których wymogi dotyczące produkcji nie są tak restrykcyjne, dzięki czemu koszty są niższe, a jednocześnie w krajach tych popyt wewnętrzny na wieprzowinę będzie dynamicznie wzrastać. Według prognoz [Agricultural outlook... 2009], podaż żywca wieprzowego w państwach należących do OECD w najbliższej dekadzie wzrośnie o 17%⁴, podczas gdy w grupie państw OECD produkcja będzie wyższa o 6% (rys. 2). Natomiast w skali globalnej podaż zwiększy się o 13%.

² Prognozy przewidują wzrost populacji na poziomie 1,1% rocznie w najbliższych latach, przy wroście 1,7% w latach 80-tych i 1,4% w latach dziewięćdziesiątych. W krajach rozwiniętych stopa przyrostu ludności wyniesie ok. 0,3-0,4%, a w krajach rozwijających się 1,3%. Jednocześnie udział ludności z krajów rozwijających się zwiększy się z 80% w latach dziewięćdziesiątych do 84% pod koniec obecnej dekady [U.S. Department of Commerce, U.S. Census Bureau and U.S. Department of Agriculture, Economic Research Service].

³ Najbardziej dynamiczny rozwój rynku biopaliw występuje w Stanach Zjednoczonych. W roku 2007 w 120 zakładach wytwarzano ponad 6 mld galonów bioetanolu, a do początku 2009 r. powstało kolejnych 100 zakładów, o wydajności 7 mld galonów. Proces ten skutkował wzrostem zapotrzebowania na zboża i podniósł jego ceny, zwiększając tym samym koszty paszowe dla producentów trzody chlewnej.

⁴ Największy wzrost produkcji mięsa wieprzowego w skali światowej wystąpi w Chinach (z 44 mln ton do 55,3 mln ton), Brazylii (z 3,4 mln ton do 4,3 mln ton) oraz Rosji (z 2,4 mln ton do 3,2 mln ton).

Rysunek 2. Prognoza wzrostu światowej produkcji i eksportu mięsa wieprzowego na lata 2010-2018

Źródło: jak na rys. 1.

będą czynniki związane z ceną surowca (w tym związane z kursem walut), kosztami produkcji oraz wymogami środowiskowymi, sanitarno-weterynaryjnymi i dobrostanem zwierząt. W tym kontekście kluczowego znaczenie nabiera status zdrowotny kraju (regionu), spełniający wymagania instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo żywności i bezpieczeństwo weterynaryjne (Office International des Epizootie – OIE, Komisja Weterynaryjna UE, służby weterynaryjne poszczególnych państw). Organizacje te uruchamiają mechanizmy przeciwdziałające zbyt daleko posuniętej liberalizacji, pomimo postępujących procesów globalizacji oraz działań GATT i WTO, które dążą do rozwoju międzynarodowego handlu [Pejsak 2004]. Sprawia to, że eksporterami żywności i żywych zwierząt mogą być praktycznie te kraje, które posiadają odpowiednio zorganizowane struktury oraz środki na realizację programów i badań laboratoryjnych oraz monitorowanie określonej populacji świń. Można tym samym zakładać, że Stany Zjednoczone, Kanada i kraje Unii Europejskiej konkurować będą o rynki zbytu, przede wszystkim jakością mięsa, podczas gdy np. Brazylia dostarczać będzie tańszy surowiec do odbiorców „mniej wymagających”, takich jak: Rosja, Argentyna i rozwijające się państwa azjatyckie. Dostęp brazylijskiego mięsa na rynki krajów rozwiniętych jest ograniczony, ponieważ Brazylia nie jest uznawana za kraj wolny od choroby pryszczycy świń.

Po załamaniu importu w roku 2009, w kolejnych 10 latach oczekuje się jego wzrostu o ok. 700 tys. t (prawie 18%). Najbardziej dynamiczny rozwój szacowany jest dla Meksyku (ponad 190 tys. t, co daje przyrost o 31%), jako reakcja na przyrost dochodów i populacji. Duży udział we wzroście importu będą miały ponadto, takie kraje jak: Stany Zjednoczone i Korea Południowa (wzrost o niecałe 160 tys. t) oraz Chiny (wzrost o 136 tys. t). W przypadku Japonii, która jest największym importerem na świecie, nie oczekuje się istotnych zmian, natomiast w stosunku do Rosji, drugiego światowego importera, należy podziwiać się spadku zakupów wieprzowiny, na skutek polityki rządu stymulującej krajową produkcję [Agricultural projections... 2010].

Podsumowanie

Po latach dynamicznego rozwoju produkcji żywca wieprzowego, w latach dziewięćdziesiątych i na początku XXI wieku, w okresie 2008-2009 nastąpiło wyhamowanie trendu wzrostowego. Była to reakcja na światową recesję gospodarczą, która spowodowała spadek globalnego popytu na żywność i zahamowanie handlu międzynarodowego. Kryzys w sektorze trzody chlewnej spotęgowany był przez szybki wzrost cen pasz, wywołany rosnącym popytem na biopaliwa. W rezultacie, w przypadku niektórych państw, nastąpiła redukcja stada rzędu kilkudziesięciu procent. W skali globalnej cykl świński miał bardziej łagodny przebieg, ponieważ dołki świńskie w części państw równoważone są przez górki świńskie w innych krajach. Przykładowo, przyjmując za okres bazowy rok 2003, w kolejnych 7 latach maksymalne odchylenia od średnich wartości wyniosły 40% na świecie, podczas gdy w Stanach Zjednoczonych sięgnęły 100%, a w Kanadzie ponad 60% [The price cycle... 2009].

Poprawy sytuacji na światowym rynku żywca wieprzowego oczekiwać można na początku 2010 roku. Prognozy na kolejne 10 lat zakładają zwiększenie podaży mięsa, a jako główne determinanty wymienia się:

Wraz ze wzrostem produkcji żywca wieprzowego w kolejnych dziesięciu latach można się spodziewać rozwoju handlu światowego. Eksport wzrośnie, przede wszystkim w Stanach Zjednoczonych (prawie 450 tys. t), a głównymi odbiorcami pozostaną kraje strefy Pacyfiku i Meksyk. O prawie 200 tys. t zwiększy się sprzedaż zagraniczna Brazylii, o ponad 170 tys. w Unii Europejskiej. Eksport Kanady, drugiego kraju na świecie pod względem sprzedaży mięsa wieprzowego, utrzymać się będzie na stabilnym poziomie. O skali wzrostu i strukturze geograficznej eksportu decydować

- wzrost liczby ludności na świecie, który stymulować będzie popyt na mięso,
- wzrost zamożności krajów rozwijających się i zmiana struktury spożycia w kierunku artykułów mięsnych,
- rozwój światowego handlu wieprzowiną,
- polityka wsparcia krajowych producentów żywca wieprzowego w takich krajach, jak Chiny i Rosja.

Literatura

- Agricultural outlook 2009-2018. 2010: OECD-FAO [www.stats.oecd.org], 05.05.2010.
Agricultural projections to 2019. 2010: Long Term Projections Report, USDA, Washington, s. 2.
Buhl K. 2008: Status quo and perspectives of the european pig production. Chinese-European Pig Summit, Hannover, November 12.
Flach B. 2010: EU-27 Livestock and Products Semi-Annual 2010. USDA Foreign Agricultural Service, GAIN Report, No NL0008.
Livestock and Poultry. World Markets and Trade. 2009: Foreign Agricultural Service, USDA, Washington.
Meyer S.R. 2009: Where in the World to Grow Pigs? Trends in U.S. Pork Production. Advances in Pork Production, vol. 19, s. 171-172.
Pejsak Z. 2004: Eksport wieprzowiny oraz żywca – warunek dynamicznego rozwoju chowu świń w Polsce. Państwowy Instytut Weterynaryjny, Puławy.
Peters M., Shane M., Torgerson D. 2009: What the 2008/2009 world economic crisis means for global agricultural trade. A report from the Economic Research Service, USDA, Washington, s. 12.
Rieu M., Ferneij J. 2001: Situation and perspectives of swine production in the European Union. Second International Virtual Conference on Pork Quality (internet). [www.thepigsite.com].
The price cycle versus the steamroller. 2009: *The Whole Hog Brief*, nr 2, s. 3.

Summary

During two last years global swine sector was in a state of crisis as a result of two major forces – a dramatic increase of feed costs and decrease of meat consumption. Global economic growth is assumed to rebound to a higher average growth rate for 2010-2019, and the return to steady growth in world food demand is expected. Thanks to that, the pork production will grow and international trade will expand. Global export will be determined by costs of animal raising and environmental regulations relative to competitors. The aim of the paper is to present the situation in world pig market and to indicate the scale and direction of pork production development in the forthcoming decade.

Adres do korespondencji:

dr Sebastian Stępień
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
Katedra Makroekonomii i Gospodarki Żywnościowej
Al. Niepodległości 10
60-967 Poznań
tel. (61) 854 30 17
e-mail: sebastian.stepien@ue.poznan.pl